

GAB AKADEMİ

Cilt/Vol: 3 Sayı/Num: 1
Haziran/June 2023
ISSN 2792-0194

Oflu Mehmed Emin Efendi Ve Hatunlar Hakkında İddet Risalesi İsimli Eserinin Çeviri Yazımı Ve Tahlili

Oflu Mehmed Emin Efendi And The Transcription And
Analysis Of The Work Titled “Hatunlar Hakkında İddet
Risalesi”

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGÜR

Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Bölümü

mustafa.ozgur@amasya.edu.tr / 0000-0002-4924-6998

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 01.06.2023

Accepted / Kabul Tarihi: 23.06.2023

Published / Yayın Tarihi: 27.06.2023

Pub Date Season / Yayın Sezonu: June / Haziran

Volume/ Cilt: 3 Issue/ Sayı: 1 Pages/ Sayfa: 27- 42

Öz

İslam ilim geleneğinde risale yazmak ilk dönemlerden itibaren tercih edilen bir telif tarzı olmuştur. Daha çok bugünkü ilmi makalelere benzeyen, bir konu etrafında yazılan türlerinin yanında, halkı dini konularda aydınlatmak için yazılmış vaaz ve irşad kabilinden olan türleri de mevcuttur. Özellikle matbaanın yaygınlaşmasından sonra bu tarz risaleler oldukça yaygın bir şekilde telif edilmiştir. Bu şekilde ilmi irşad hizmeti yolunu tercih eden alimlerden biri de birçok risale kaleme alan Oflu Mehmed Emin Efendi'dir (ö. 1902). Yirmiye yakın risale kaleme alan ve bunları bastırıp dağıtan Mehmed Emin Efendi'nin yazmış olduğu risalelerden biri de *Hatunlar Hakkında İddet Risalesi*'dir. O dönemlerde toplumun din eğitimi konusunda erkekler kadar eğitim imkânı bulamayan kesimini oluşturan kadınlara hitaben yazılmış olan eser, kadınların özel hallerinden ve namaz ibadetinin öneminden bahsetmektedir. Bu çalışmada Emin Efendi'nin hayatından ve ilmi kişiliğinden bahsedildikten sonra mezkûr risalenin Latin alfabesine aktarılması ve risalenin kısa bir değerlendirmesinin yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Risale, Osmanlı Dönemi, Oflu Mehmed Emin, İddet Risalesi

Abstract

In the Islamic scientific tradition, writing treatises has been a preferred style of copyright since the earliest times. In addition to the types that are more like today's scientific articles, written around a subject, there are also types of sermons and guidance written to enlighten the public on religious issues. Especially after the spread of the printing press, such treatises were widely copyrighted. One of the scholars who preferred the path of scientific guidance in this way is Oflu Mehmed Emin Efendi, who wrote many treatises. One of the treatises written by Mehmed Emin Efendi, who wrote nearly twenty treatises and printed and distributed them, is *Hatunlar Hakkında İddet Risalesi*. The work, which was written for women who constitute the disadvantaged part of the society in terms of religious education, talks about the special conditions of women and the importance of prayer. In this study, after talking about Emin Efendi's life and scientific personality, we aimed to transfer the aforementioned treatise to the Latin alphabet and to make a brief evaluation of the treatise..

Keywords: Fiqh, Risale, Ottoman Period, Oflu Mehmed Emin, Iddet Risalesi

GİRİŞ

Bugünün ilmi makalesi de diyebileceğimiz risaleler İslam ilim geleneğinde oldukça yaygın kullanılmış bir telif türüdür. İلمي bir meseleyi konu edinen ya da halkı dini konularda irşat etme amacıyla yazılan binlerce Arapça veya eski alfabe ile yazılmış Türkçe risaleler kütüphane raflarında keşfedilmeyi beklemektedir. Özellikle Osmanlı'nın son iki yüz yılında matbaanın da yaygın bir şekilde kullanılmasıyla belli bir konuda halkı irşat etmek için yazılan ve basılan risaleler yekûn olarak oldukça arttığı görülmektedir. İşte bu risalelerden biri de Ofllu Mehmed Emin Efendi isimli âlime ait, makalemize konu olan *Hatunlar Hakkında İddet Risalesi* isimli risaledir. Biz bu çalışmamızda ismi geçen risaleyi Latin harflerine aktarmayı ve risalenin kısa bir tahlilini yapmayı amaçladık. Latin alfabesine aktarırken metnin tamamında değil, yanlış anlaşılmaya müsait olan yerlerde transkripsiyon alfabesini kullanmakla yetindik. Çalışmamız iki bölümden müteşekkil olup birinci bölümde Emin Efendi'nin hayatı ve ilmi kişiliğine değinildikten sonra çalışmamıza konu olan risalesinin kısa bir değerlendirilmesi yapılacak ve risalenin kaynakları hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde ise risalenin çeviri yazımı yer alacaktır.

1.OFLU MEHMED EMİN EFENDİ

1.1 Hayatı

1815 yılında Trabzon'un Of ilçesinin Ballica köyünde doğan Emin Efendi'nin tam ismi Mehmet Emin b. Hasan b. Mehmet b. Hüseyin Ofi'dir. Müellif hakkında farklı kaynaklarda yer alan bilgilere göre 16 yaşında ilim öğrenmek için yürüyerek Erzurum'a gitmiştir. Burada yaklaşık 7-8 yıl eğitim gördükten sonra 1838 yılında 23 yaşındayken İstanbul'a gelip Saçlı Ahmed Efendi'den dini eğitim almıştır. Toyranlı Muhammed Efendi'den de 1854 yılında yaklaşık 40 yaşındayken icazet almıştır. İcazet aldıktan sonra 30 seneyi aşkın Fatih Camii'nde akâid, tefsir, fıkıh dersleri vermiş ve insanlara zühde dair vaz ve nasihatte bulunmuştur. *Şifâü'l-mü'minîn* isimli eserinin giriş kısmına öğrencisinin yazdıklarına göre ise 60 seneden beri Fatih Camii'nde ve taşrada ilimle meşgul olduğundan, Türkçe ve Arapça birçok telifinin bulunduğu bahsedilmektedir. Emin Efendi Hırka-i Şerif Camii civarında ikamet etmekte geçimini de hayvancılıkla sağlamaktaydı. Bu sebeple çevre de Sütçü Mehmet Efendi diye de tanındığı ifade edilmektedir. Emin Efendi 1902 yılında vefat etmiş ve Fatih Camii haziresine defnedilmiştir. Mezar taşında şu ifadeler yer almaktadır: Fatih Cami-i şerifinde cuma günleri vaizi, *Mecâlis-i İrşâdiyye* ve *Necâtü'l-mü'minîn* ve sâir risâlelerin müellifi meşhur ulemâ-i kiramdan faziletli Ofllu el-Hâc Mehmed Emin efendinin kabridir.¹

1.2 İلمي Kişiliği:

Emin Efendi ve temsil ettiği gurup hakkında Hüseyin Vassaf (ö. 1929) *Sefîne-i Evliya* isimli eserinde şu bilgilere yer vermektedir: Nakşibendiliğin İstanbul'daki tezahürlerinden biri olan ve Fatih Sofuları diye isimlendirilen cemaatin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Pek fazla müntesibi olmayan bu cemaatin üyeleri fes yerine beyaz takke giyerler ve üzerine beyaz sarık sararlarmış. Sakalları uzatır, bıyıklarını kökten keser, gözlerine sürme çekip gayet geniş cübbe ve şalvar giyerler, kendilerinden olmayanlarla pek fazla münasebet kurmaz fesli, gömlekli, kravatlı birilerini gördüklerinde başlarını çevirip görmezden gelirlermiş. Fatih camii

1 Ali Birinci, *Tarih Yolunda: Yakın Mazînin Siyasî ve Fikrî Ahvâli* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001), 262; Hüseyin Elmalı, "Mehmed Emin Efendi, Ofllu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), EK-2/221; Hüseyin Elmalı - Mustafa Aydın, *Ofllu Hoca'nın Sigara Manifestosu-Risaletü Mürşidi'l-İhvân fî Hakki'd-Duhân* (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2019), 17-22; Haşim Albayrak, *Ofllu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları* (İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2008), 343.

ve etrafını mekân tutan müntesipleri namazlarda tadil-i erkana aşırı riayet eder, cemaat haricinden kız almaz, devlet hizmetine girmez, yabancı dil öğrenmeyi hoş karşılamazlarmış. İmam Rabbanî'nin eserlerini dikkate alır, Birgivi'nin *Tarikat-ı Muhammediyye*'sini elden düşürmez ve tütün içenleri cemaat içinde barındırmazlarmış.² Aktarılan bu hususlar ve yazmış olduğu risaleler göz önüne alındığında Emin Efendi'nin, İslam'ın katı ve lafzi yorumunu yapan Kadızadelilerin 19. asırdaki temsilcisi olduğu söylenebilir.³

Emin Efendi, ilk önceleri Nakşi şeyhlerinden Ahmed Baba isimli birine intisap etmiş ancak daha sonra “bizim mesleğimizi cezbe yoludur, reisimiz Cibril'dir” diyerek bu yolu terk etmiştir. Vaazlarında şeyhlere, dervişlere, pirlere ve tarikat ehline atıp tutmaya başlamıştır. Vassaf'ın ifadesiyle vaaz esnasında tarikat ehline laf sokmak yegâne sevdiği şeydi, ona göre bunların hepsi zındık ve cehennem ehliydi.⁴ Ancak yazmış olduğu risalelerinden anlaşıldığına göre Emin Efendi gerçek ehli tarikata değil sahtelerine karşı bu sert tavrı takınmıştır.⁵ Emin Efendi'nin en bariz vasıflarından birisi de toplumun manevi yapısında zayıflığa sebep olan konularda risaleler yazarak halkı irşat etmek olmuştur.

Emin Efendi'nin vaazlarındaki sert ve celalli üslubunu risalelerinde de görmek mümkündür. Özellikle yazmış olduğu *Risaletu mürşidi'l-ihvân fi hakkı'd-duhân* isimli eserinde sigara içenler hakkında ağır ifadeler kullanması devlet ricali ve ulema arasında infiale sebep olmuş ve “ifâdât-ı muzırrayı hâvi” olduğu gerekçesiyle hakkında soruşturma açılmıştır. 30 Ocak 1867 günü yapılan tahkikat neticesinde Emin Efendi'nin Bursa'da olması sebebiyle Hırka-i Şerif'te bulunan evinde arama yapılmış evde bulunan ve Emin Efendi'nin yazmış olduğu risalelerin bin kadar nüshasına el konulmuştur. Ceza Kanunnamesinin 138. maddesi gereğince iki sene müddetle Kütahya'ya sürgün edilmiştir. Risaleyi basan matbaacı Bosnalı Ali Efendi de on Mecidiye altın para cezasına ilaveten matbaasının bir ay süreyle kapatılmasıyla cezalandırılmıştır. Emin Efendi'nin yazmış olduğu *Risâle İrşâdiyye fi beyâni'l-fâbûr ve'l-fabrûka ve't-tiligrâf* isimli risalesi onun anlam dünyasını ve o günden bugüne azalarak da olsa hâlâ varlığını devam ettiren teknik anlamda modernleşmeye dini argümanlarla karşı çıkanların görüşünü yansıtmaya açıktır.⁶ Birinci'nin ifadesine göre Emin Efendi, 19. asırda ıslahat hareketlerine ve batıdan ithal edilen kültür unsurlarına karşı tavrını koyan ve Osmanlı münevverleri arasında vapura, trene ve telgrafa karşı çıkan tescilli ilk ve son teknik düşmanıdır.⁷

Emin Efendi'nin temsil ettiği düşünce yapısı Cumhuriyet tarihi boyunca, daha çok kendisinin de yaşadığı Fatih semtinde bazı cemaat ve tarikatlar özelinde azalarak da olsa varlığını devam ettirmiştir.

1.3 Eserleri:

1.3.1 Mecâlisü'l-İrşâdiyye: Emin Efendi'nin kaleme almış olduğu en hacimli eseridir. Eserin dili Arapça olup ilk baskısını hicri 1293 yılında yapmıştır. Eser bir vaaz kitabıdır. Her bir konu bir meclis şeklinde isimlendirilmiş olup 115 meclisten oluşmaktadır. Giriş kısmında eseri yazarken faydalandığı kaynakları zikreden müellif, insanların dünyaya düşkünlüğü dolayısıyla âlimlerden uzaklaşması ve piyasada mevcut vaaz ve irşat kitaplarının günümüze hitap etmediği gerekçesiyle bu eseri kaleme aldığını ifade etmektedir.

Eser 1293 yılında ilk baskısını 1304'te ikinci baskısını ve 1324'te de üçüncü baskısını yapmıştır. Mecâlis-i İrşâdiyye adıyla 1980 yılında tercüme edilmiş ve Demir Kitabevi tarafından iki cilt halinde neşredilmiştir.⁸

2 Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliya* (İstanbul: Kitabevi, 2015), 5/285.

3 Birinci, *Tarih yolunda*, 262.

4 Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliya*, 5/286.

5 Elmalı - Aydın, *Oflu Hoca'nın Sigara Manifestosu*, 21.

6 Rudolph Peters, “Religious Attitudes towards Modernization in the Ottoman Empire. A Nineteenth Century Pious Text on Steamships, Factories and the Telegraph”, *Die Welt des Islams* 26/1/4 (1986), 85-87.

7 Birinci, *Tarih yolunda*, 267.

8 Elmalı - Aydın, *Oflu Hoca'nın Sigara Manifestosu*, 36.

1.3.2 İrşad Risalesi: 32 sayfa halinde 1304 yılında basılmış küçük hacimli bir risale olup kişinin insanlık ve kulluk görevlerinin neler olduğundan bahsetmektedir.

1.3.3 Ahiret Hediyesi: 16 fasıldan oluşan ve imânî konuları ele risale 1305 yılında basılmıştır ve 31 sayfadan müteşekkildir.

1.3.4 Necâtü'l-Müminîn: Müellifin en meşhur eseridir. İlmihal formatında olan eser ibadet konularını ele almaktadır. Müellifin ifadesiyle *Halebî* ve *Mülteka'dan* faydalanılarak yazılmıştır. 1308 senesinde basılan eser 1972 yılında Alaattin Sağlam tarafından Latin harflerine aktarılmış. 1975 yılında ise M. Rahmi tarafından sadeleştirilmiştir.⁹

1.3.5 Nesâyih-i İhvân ve Selâmet-i İnsan Risâlesi: Birgivi'nin *Tarikat-ı Muhammediye* isimli eserinden faydalanılarak yazılmış, Hz. Peygamber'in ahlakını anlatan bir risaledir. 1304 yılında Arif Efendi Matbaası'nda basılmış olup 32 sayfadan müteşekkildir.

1.3.6 Mürşidü'l-İhvan fî Hakki'd-Duhân: Sigaranın haram olduğuna dair yazılan risale ilk önceleri yasaklanıp toplatılmış ve Emin Efendi'nin sürgün edilmesine sebep olmuştur. Daha sonra 1309 yılında tekrar basılmıştır. Üç bâbdan oluşan eserin ilk bâbında sigaranın mezmum olan tarafları beyan edilmekte, ikinci bâbda sigaranın afetleri, zarar ve belaları açıklanmakta, üçüncü bâbda sigaradan tövbe edenlere yönelik fayda ve menfaatlerden bahsedilmektedir. Eser Mustafa Aydın ve Hüseyin Elmalı tarafından *Ofllu Hoca'nın Sigara Manifestosu* başlığı ile açıklamalı bir şekilde günümüz Türkçesine aktarılmış ve İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

1.3.7 Şifâü'l-Müminin Risalesi: Kâdı İyaz'a (ö. 544/1149) ait Şifâ isimli eserin muhtasar tercümesidir. 1317 yılında 87 sayfa olarak neşredilmiştir.

1.3.8 Risâle-i Mağfîret ve Vasıyyet: Eser 1308 yılında 36 sayfa halinde taş baskı şeklinde neşredilmiştir. Risâle on fasıldan oluşmaktadır. Bu fasıllarda günahlara tövbe konusundan, kul haklarından, kaza edilmesi gereken ibadetlerden, vasiyet ve vasiyet adabından ve son olarak da ıskat ve devirden bahsedilmektedir.

1.3.9 Tercüme-i Ta'dil-i Erkan Risalesi: İmam Birgivi'ye ait olan *Muaddilü's-salat* isimli eserin özet çevirisidir. 1319 yılında basılmıştır.

1.3.10 İman Risalesi: Risalenin alt başlığı ehl-i sünnet mezhebi üzerine imanı beyan şeklindedir. 1317 yılında 24 sayfa halinde taş baskısı yapılan risale, amentü şerhi mahiyetinde olup risalenin sonunda ehl-i sünnet mezhebinin ne olduğundan, namazın farzlarından ve İslam'ın şartlarından bahsetmektedir.

1.3.11 Sıddıklar ve Nasihat Risâlesi: Risalede Tövbe Suresi'nin 9. ayeti olan "Sıddıklarla beraber olunuz" ayetinin açıklaması yapılarak sıddıkların özelliklerinden bahsedilmektedir. 1321 yılında basılmış ve 32 sayfadır.

1.3.12 Risâle irşâdiyye fî beyâni'l-fâbûr ve'l-fabrûka ve't-tiligrâf: Müellif Arapça yazmış olduğu bu risalede yeni teknolojik gelişmelere dini argümanlarla karşı çıkmaktadır. Eseri Rudolph Peters bir inceleme yazısı ile beraber İngilizceye tercüme etmiştir.¹⁰

1.3.13 Risale-i hıfzıyye li-avrâti'l-müslimîn: Kadın erkek ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine dair kaleme alınan risâle sekiz fasıldan oluşmaktadır. 1305 yılında 24 sayfa halinde taş baskısı yapılmıştır.

9 Fetullah Yılmaz, "Ofllu Muhammed Emin Efendi'nin Fıkıhçılığı", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu I* (2016), 480; Ömer Güven, *Son Dönem Osmanlı İlmihalleri ve Necâtü'l-Mü'minin, Usûl-i Akâid-i İslâmiyyede İlm-i Hâl-i Kebîr ve Amelî İlmihal Adlı Eserlerin Değerlendirilmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 20.

10 Rudolph Peters, "Religious attitudes towards modernization in the Ottoman empire" *Die Welt des Islams*, XXVI (1986), s. 76-105.

1.3.14 Marifet ve Selâmet Risâlesi: İman, Allah'ın isimleri ve sıfatlarını konu edinen risâle 1318 yılında 32 sayfa halinde taş baskısı yapılmıştır. 14 fasıldan oluşmaktadır.

1.3.15 Risâle-i Cihâd: Eser 24 sayfadan müteşekkil olup on bir fasla ayrılmıştır. Cihadın ve şehitliğin faziletlerinden, hükümlerinden ve çeşitlerinden bahseden eserde cihat için okunacak dualar ve münacatlara de yer verilmiştir.¹¹

1.3.16 Hatunlar Hakkında İddet Risâlesi: Kadınların özel hallerinden bahseden ve çalışmamızın konusunu teşkil eden risâle.

1.4 Hâtunlar Hakkında İddet Risâlesi

Emin Efendi'nin yazmış olduğu bu risale kadınların özel hallerinin ele alındığı bir risaledir. Ancak isminde iddet kelimesi geçmesi kadınların eşlerinden boşandıktan veya eşleri öldükten sonra beklemeleri gereken süre olan iddet süresini akla getirirse de risalede iddet süresinden bahsedilmemektedir.

Risale Emin Efendi'nin vefatından yaklaşık 10 sene sonra 1327 senesinde oğlu Said Efendi tarafından neşredilmiştir. 24 sayfadan oluşan risâle 10 fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasılda hayzın tanımından, ikinci fasılda nifasın tanımından, üçüncü fasılda istihazanın tanımından, dördüncü fasılda kadınların hayız günlerinin farklı farklı olmasından, beşinci fasılda nifas günlerinin farklı farklı olmasından, altıncı fasılda iki hayız arasındaki temizlik müddetinden, yedinci fasılda hayız ve nifas halinde yapılamayacaklardan, sekizinci fasılda kadınların istihaza hallerinden ve kadınlara mahsus taharetten, dokuzuncu fasılda namazları tam ve vaktinde kılmanın öneminden, onuncu fasılda ise namaz kılmayanların ahirette başına geleceklerden bahsetmektedir.

Risalenin dili dönemin şartlarını dikkate alınınca oldukça sade ve anlaşılırdır olduğu belirtilmelidir. Müellif eserinin sonuna 35 beyitten oluşan manzum bir nasihatname de eklemiştir.

1.5 Risalenin Referansları ve Kaynakları

1.5.1 Emin Efendi 7. Fasılda “*Ve dahi hayız ile nifasta olan hatunlara müstehaptır ki namaz vakti gelirken abdest alıp kibleye karşı oturup namaz kılacak vakit miktarı Allah Teâla'yı zikir ve tesbih ve tehlil ve salavât-ı Rasûl (sav) okuyup dua etmek gayet büyük sevaptır. Zira namaza kendine istek gelip temiz oldukça namazı neşât ve istek ile kılmaya sebep olur; Halebî de mezkûrdur*” şeklinde bir ifade kullanmaktadır.¹² *Halebî* diye anılan eser Sedîdüddin Kaşgârî'ye (ö. 705/1305) ait olan *Münyetü'l-muşallî* isimli esere İbrahim Halebî'nin (ö. 956/1549) yazmış olduğu ve *Halebî* diye meşhur olan *Ğunyetü'l-mütemellî fî şerhi Münyeti'l-muşallî* isimli eserdir. Bu eser *Halebî Kebîr* diye meşhur olmuştur. İbrahim Halebî, bu eseri de ihtisar etmiş o ise *Halebî Sağîr* şeklinde meşhur olmuştur. Emin Efendi “*Halebî'de mezkurdur*” derken hangi *Halebî* olduğunu belirtmemiştir.

1.5.2 Emin Efendi 8. Fasılda; “*Mecâlis-i Rûmî'de Rasulullah (sav) “ان استغفرت الحائض في كل وقت كل صلاة” سبعين مرة كتب لها الف ركعة و غفر لها سبعون ذنبا ورفع لها درجة واعطي لها بكل حرف من استغفارها نور وكتب بكل عرق في جسدها حج و عمرة*” Yani bir hatun hayız vaktinde namaz vakti olunca abdest alıp kibleye karşı oturup yetmiş kere istiğfar ederse bin rekat nafîle namaz sevabı yazılır ve yetmiş günahı mağfiret olur ve bir derece ref' olur ve okuduğu istiğfar harfleri için kendine nur verilir ve her bir damarları için bir hac ve bir umre sevabı yazılır buyurdu” şeklinde bir alıntı yapmıştır. *Mecâlis-i Rûmî* isimli eser Ahmed-i Rûmî Akhisârî'ye (ö. ۱۶۳۲) ait olan *Mecâlisü'l-ibrâr* isimli eserdir. Hz. Peygamber'e isnad edilen hadisin kaynaklarını araştırdığımızda kaynaklarda bu ifadelerde bir hadis geçmemektedir. Ancak Abdurrahmân es-Safûrî'ye (ö. ۱۴۸۸/۸۹۴) ait *Nüzhe*

11 Hanifi Şahin, “El-Hâc Muhammed Emin b. Hasan el-Ofî'nin Cihad Risalesi Bağlamında Siyasete Dair Görüşleri”, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu I* (2016), 469.

12 *Halebî Kebîr* ve *Halebî Sağîr* isimli eserlerde yapmış olduğumuz taramalarda bu bilgilere rastlayamadık.

tü'l-Mecâlis ve Müntehabü'n-Nefâis isimli eserde Hz. Aişe'ye ait şu şekilde benzer bir rivayet yer almaktadır:
 “أن الحائض إذا استغفرت عند كل صلاة سبعين مرة كتب لها ألف ركعة ومحي عنها سبعون ذنبا وبنى لها بعدد كل شعرة في جسدها”
 “مدینة فی الجنة”.

Bu rivayet de hiçbir hadis kaynağında yer almamakta olup muhtemelen meviza kitaplarında kendine yer bulan uydurma rivayetlerdendir.

1.5.3 Emin Efendi elin afetlerini anlatırken “*Tarikat şerhinde böyle beyan olmuştur*” diyerek şu alıntıyı yapmaktadır: “*Mesela bir hatun ere varıp kızlığı bozulmayıp lakin hamile olsa sonra doğururken ebe hatun parmağıyla kızlığını bozmak caiz olmadığından mum ile yahut yumurta ile kızlığını bozup çocuğu böyle alacaktır.*” ifadesiyle atıf yaptığı eser İmam Birgivi'ye (ö. 981/1573) ait *et-Tarikatü'l-Muhammediyye* isimli eserinin şerhidir. Kuvvetle muhtemel bu şerh de Ebû Saîd el-Hâdimî'ye ait *el-Berikatü'l-Mahmûdiyye fî şerhi't-Tarikatü'l-Muhammediyye ve's-şerî'ati'n-nebeviyye fî's-sireti'l-Ahmediyye* isimli şerhidir.¹³

1.5.4 Emin Efendi, “*Dürer kitabından ve sâir kitaplarda taharet yani istincâ ederken erkekler bir parmak ile taharet olursa câizdir. Ve hatunlar iki parmaktan eksik ile taharet caiz değildir. Zira bir parmak olursa hatunun ön tarafına parmak suhuletle girer korkusundan için iki parmaktan eksik tahareti caiz olmadı*” şeklindeki alıntı Molla Hüsrev'in (ö. 885/1480) kendi yazmış olduğu *Gureru'l-ahkâm* isimli eserine yine kendi yazmış olduğu *Dürerü'l-hukkâm Şerhu Gureri'l-ahkâm* adlı eserindedir.¹⁴

1.5.5 Müellif namazın ehemmiyetini anlattığı 9. fasılda: “*Resûlullah (sav) namaz dinin direğidir hangi insan namazı kılarsa dini durur. Hangi insan namazı kılmazsa tahkik-i dinini yıkmış olur*” şeklinde bir hadis-i şerif nakletmektedir. Bu rivayet Gazzâli'nin (ö. 505/1111) *İhyâ'sında* “الصلاة عماد الدين فمن تركها فقد هدم الدين” şeklinde geçmekte olan zayıf bir rivayete dayanmaktadır.¹⁵

Yine aynı fasılda “*Ve bir hadis-i şerifte namazı zikir ve beyan edip buyurdu ki beş vakit farz namazlara devam edip tamam şartıyla ve farzlarıyla kılan kimse için ahirette büyük nurlar ve cennete girmeye şâhidler olur. Ve cemî-i korkulardan necât ve selâmet olur. Ve namazı dâim kılmayıp da ya bazı kere kılar veya bazı kere kılmaz böyle kimse kıyamet gününde Kârûn ve Firavun ve Hâmân ve Übeyy b. Halef ile beraber olur diye buyurdu*” şeklinde bir hadis-i şerif daha zikretmektedir. Bu rivayet Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde “من حافظ عليها كانت له نوراً وبرهاناً ونجاة يوم القيامة، ومن لم يحافظ عليها لم يكن له نورٌ ولا برهانٌ ولا نجاة، وكان يوم القيامة” şeklinde geçmekte olan sahih bir rivayettir.¹⁶

Emin Efendi 9. faslın sonlarına doğru kabir ahvalinden bahsederken Birgivi'nin *Cilâu'l-kulûb* isimli eserine de atıf yapmaktadır.

1.5.6 Risalenin 10. faslını namaz kılmayanlara ayıran Emin Efendi bu fasılda: فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا “*Sonra bunların ardından artık namazı kılmayan ve nefsanî arzulara uyan bir nesil geldi. Bunlar elbette azgınlıklarının cezasını bulacaklardır. Ancak tövbe eden, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler böyle değildir. Bunlar hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın cennete girecekler*”¹⁷ ayetini açıklamaktadır. Gayya cehennemini ne olduğunu açıklarken: “*İbn-i Abbas (ra) buyurdu ki: Ol miktar şedid azabı vardır ki cehennem azabına dayamayıp her*

13 Ebû Saîd Muhammed b Mustafa b Osman Hadimi, *el-Berikatü'l-Mahmûdiyye fî şerhi't-Tarikatü'l-Muhammediyye [ve's-şerî'ati'n-nebeviyye fî's-sireti'l-Ahmediyye]*. (Matbaatü'l-Halebî, 1348), 4/85.

14 Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hukkâm Şerhu Gureri'l-ahkâm*. (Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabî, ts.), 1/49.

15 Ebû'l-Fida İsmail b Muhammed Acluni, *Keşfü'l-hafa*, thk. Abdu'l-Hamîd b. Ahmed b. Yûsuf b. Hendâvî (el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000), 2/34.

16 Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. Hanbel, *Müsnedu el-İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnâvud (Bejrût: Müessesetü'r-risâle, 2001), 11/141 (no. 6576).

17 Meryem 19/59-60.

günde bin kere cehennem, gayya cehenneminin hararetinden Allah Teâlâ'ya sığınır ne 'ûzu billahi teâlâ" şekk linde ifade kullanmaktadır. Bu ifade tefsirlerde geçmekte olan ve İbn-i Abbas'a atfedilen şu ibaredir:

الْغِيُّ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ وَإِنَّ أَوْدِيَةَ جَهَنَّمَ لَتَسْتَعِيدُ مِنْ حَرِّهِ

"Gayya cehennemde bir vadidir. Cehennem vadileri onun sığağından Allah' sığınmaktadır."18

2. RİSALENİN ÇEVİRİ YAZIMI

HATUNLAR HAKKINDA İDDET RİSALESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على رسولنا محمد و اله وصحبه اجمعين (وبعد)

Ma'lûm ola ki şer'an hâtonların kendilerine mahsûs halleri vardır: Hayız ve nifâs ve istihâza kanlarıdır. Ve dahî ma'lûm ola ki hâtonlardan gelen kan üç türdür: Biri hayız kanı ve biri nifâs kanı ve biri istihâza kanıdır. Bu üç türlü kanların şer'an hükümleri vardır. Ve bu risâle on fasıl üzere tertîb olunup hükümlerini beyân edicidir.

Evvelki fasıl hayzı beyân, ikinci nifâsı beyân, üçüncü istihâzayı beyân, dördüncü hâtonların hayız hallerinde ihtilaf hallerini beyân, beşinci nifâsta ihtilaf hallerini beyân, altıncı iki hayız arasında hayızdan temiz ve pâk olmak müddetini beyân, yedinci hayız ile nifâsın hükümlerini beyân, sekizinci istihâza [2] kanının hükmünü ve sıkt yani düşük sabî ahvâlini beyân, dokuzuncu farz namazını tamamen doğru kılanların fâide ve menfaatlerinin bir miktarını beyân, onuncu farz namazı kılmayanların yâhut yanlış kılanların zarar ve âfetlerinin bir miktarını beyân eder.

Birinci Fasıl: Hayzın Haddini ve Sınırını Beyân

Ma'lum ola ki hayız deyû bâliğa olup ve hâmile olmayan hâtonlardan gelen kana derler. Hayız müddeti içinde gelen kana ve kana benzer sarı, yeşil ve siyah ve bulanık şeylere hayız derler. İmdi hayzın ekall-i müddeti yani en az vakti üç gün üç gecedir. Ve ekser yani en ziyâde müddeti ve zamanı on gün on gecedir. Üç günden eksik ve on günden ziyâde kan gelse hayız olmaz. Hayız sanıp da namaz kılmaz ise namazları kaza eder. Ve on günden ziyâde gelirse on gün başında gusledip namazını kılar, gelen kana bakmaz. Zîrâ istihâza kanıdır. İstihâza hükmü inşallah aşağıda gelecektir.

İkinci Fasıl: Nifâsın Ta'rifini ve Sınırını Beyan

Ma'lum ola ki nifâs kanı budur ki hatun veled doğururken veledin yarısından ziyadesi çıktıktan sonra gelen kana nifâs derler. Bu nifâsın sınırı en ziyâde kırk gün olur. Bundan [3] ziyâde kan gelse gusledip namazını kılar iptidasına sınır ve müddet yoktur. Bazı hâton olur ki veled doğurduktan sonra hiç kan görmez nifâs olmaz namazını kılar.

Üçüncü Fasıl: İstihâzayı Beyân

Yani istihâza demek 'illet kanıdır. Hâtonlardan gelir ki hayız ve nifâs kanı değildir. İçinde olan dert ve maraz ve 'illet kanı olur. Bu istihâza kanı birkaç türlü olur. Mesela bülûğa ermeyen dokuz yaşından aşağıki altı, yedi, sekiz yaşında olan kızdaki gelen kan istihâza kanıdır. Ve hâmile ve gebe hâtondan gelen kan istihâza ve üç günden eksik gelen kan istihâzadır. Ve hayızda on günden ziyâde ve nifâsta kırk günden ziyâde gelen kan istihâza kanlarıdır.

18 Muhyissünne Ebû Muhammed el-Hüseyn b Mes'ud Begavî, *Tefsirü'l-Begavî* (Riyad: Daru Taybe, 1997), 5/241.

Dördüncü Fası: Hâtunların Birbirlerine Hayız Hallerinin Muhalif Olması

Kimi hâtun mesela üç günde ve kimi hâtun dört günde ve kimi hâtun beş gün ve kimi hâtun altı gün ve kimi hâtun yedi gün ve kimi hâtun sekiz gün ve kimi hâtun dokuz ve kimi hâtun on günde hayız görür. Lâkin on gün hayız gören hâtun pek az ve nadirdir. Ve hayzın müddeti on gün olmak nadirdir. Böylece ma'lum olsun. [4] Lâkin şimdiki zamanda çok hâtunlar bilmeyip hayız on gündür deyû hükmedip üç günde kanı kesilse yine on gün gusletmez namaz kılmaz hayzım vardır diyerek. Bu ise büyük günah ve hatadır. Bu hükümler inşallah aşağıda gelecektir. İmdi böyle hâtunlar birbirine hayız halleri muhâlif olduğunda bazı hallerini beyân lâzımdır ki her bir hâtun hâlini bilip amel eylesin. Mesela bir hâtun hayzını üç gün görürse yani on gün kadar kan gelmezse bu hâtunun hayız müddeti üç gün olup üç günde kanı kesildiğinde gusledip namaz kılmak farz olup ve eriyle yatmak yani cima' etmek câiz olur. Ve bir hâtun dahî dört gün hayzını görüp ziyâde kan gelmezse bu hâtunun hayız müddeti dört gün olup gusledip namaz kılar. Ve bir hâtun beş gün hayzını görse hayız müddeti beş gün olur. Yok eğer altı gün görürse altı gün olur. Yedi gün görse yedi gün olur. Sekiz gün görse sekiz gün olur. Dokuz gün görse dokuz gün olur. On gün görse müddet-i hayız on gün olur. Böyle her hâtun haline bakıp kaç gün kan gelirse [5] hayzı ol miktardır hemen gusledip namazı kılar, Ramazan ise oruç tutar.

Beşinci Fası: Nifâs Konusunda Hâtunların Birbirine Muhalif Olduğunu Beyân

Mesela bir hâtun ibtidâ veled doğurduktan kaç gün kan gelirse ol gün miktarı nifâsı olur. Mesela beş gün yahut on gün veya on beş gün veya yirmi beş gün veya otuz gün veya otuz beş gün veya otuz yedi veya otuz sekiz veya kırk gün veya bunlar misilli günlerde hangi günde kan kesilip kırk gününe dek bir dahi kan gelmezse nifâsı ol gün kadar olur. Mesela on günde kan kesilip kırk gün başına dek bir defa kan gelmezse nifâsı on gün olur. Yahut on beş gün kan gelip kesilirse kırk güne dek bir defa dahi gelmezse nifâsı on beş gün olur. Eğer yirmi gün kan gelip de kesilse yine kırkına dek kan gelmezse nifâsı yirmi gün olur. Sâir günlerde hüküm böyledir. Mesela otuz günde kesilmiş bir dahi gelmezse otuz gün nifâsı olur. Otuz beş günde kesilmiş otuz beş gün nifâsı olur. Böyle her bir hâtun bir halde olmaz. Kimi hâtun on beş günde kimi hâtun yirmi günde [6] kimi hâtun yirmi beş günde kimi otuz, kimi otuz beşte kimi kırk günde kan kesilir. Lâkin kırk gün nifâsı gören kadın pek az ve nadirdir. Böyle ma'lum oldu ise hangi hâtun mesela nifâsı on gün oldu on gün başında kan kesildi gusledip namazı kılar. Yok eğer on beş gün nifâsı olursa on beş günde kan kesilirse gusledip namazı kılar. Yirmi günde ve sâir hangi günde nifâsı tamam olduysa gusledip namazı kılar ve Ramazan ise oruç tutar kırk günü beklemes. Velâkin hayız ve nifâsta her bir hâtun müddeti kaç gün ise sonra bu müddeti şaşır mesela on beş gün nifâsı olan hâtun sonra doğurduktan yirmi gün yahut yirmi beş gün yahut otuz gün kan görse evvelki müddeti bozulup müddeti ikinci veya üçüncü doğurduktan kaç günde gördüyse ol günde nifâsı tamam olur. Mesela on beş gün iken otuz güne çıktı otuz gün müddeti olur. Ve eğer kırk gün ise kırk gün müddet-i nifâsı olur. Böylece her bir hâtun hesap edip kendini bekleye. Namaz kılmaz olursa mesela nifâs zannedip namaz kılmasa sonra görür ki nifâs değil bu namazları [7] kazâ lazım gelir. Ve hayız da dahî böyledir. Mesela dört gün hayız müddeti olurken şaşır beş gün yahut altı gün kan görüp bir dahî on güne dek kan gelmezse hayız müddeti beş gün veya altı gün olur. Lâkin dört gün müddeti olurken kan kesilip on günü yukarı geçse ve nifâs otuz gün iken yukarı geçip kırk başını dahî geçerse hayızda dört günden yukarısı namazını kazâ eder. Ve nifâsda otuz günden yukarısı namazını kazâ eder. Zira nifâsda otuz günden ziyâdesi ve hayızda dört günden ziyâdesi istihâza kanıdır. Eğer nifâs olaydı kırk günü geçmezdi ve eğer hayız olaydı on günü geçmezdi. Zira bunların en ziyâde müddetleri on gün hayızda kırk gün nifâsda idi. Bunları güzelce hesap edip namazları kazâ ederler. Ve erbâbından bu meseleleri anlayalar, gaflet olunmaya.

Altıncı Fası: İki Hayız Arasında Temiz ve Pâk Olmak Müddetini Beyân

Mesela hayızdan pâk olduktan sonra ikinci hayızını görecek vakit ekalli yani en azı on beş gün pâk olur. Bundan eksik olmaz. Sahih mesele budur. [8] Velâkin bu temizliğin ekserine yani ziyâdesine had ve sınır yoktur. Şimdi bir hâton hayızı tamam olduktan sonra on iki veya on üç gün veya on dört gün temiz ve tâhir ve pâk olsa sonra kan gelse bu kan hayız olmaz istihâza kanıdır. Gusül lazım değildir. Ancak abdesti bozulursa abdest almak lâzım olur ve namazı kılar ve Ramazan ise oruç tutar.

Yedinci Fası: Hayız ve Nifâsın ve Sıkt Yani Düşük Hükümlerini Beyân

Ma'lum ola ki hayız ve nifâsta hâtonlar yukarıda beyân olan müddetleri içinde kanlarını her gün her gece ve her vakit görmek şart değildir. Belki müddeti ibtidâsında bir defa kan gelip sonra kan kesilse müddeti kaç gün ise müddeti tamamında bir dahî kan gelirse kan gelmediği günler dahî hayız olur. Mesela üç gün veya dört gün müddet-i hayız olsa sonra bir defa mesela cuma günü kan gelmiş sonra kesilmiş cumartesi kan gelmemiş pazar günü dahi gelmemiş pazartesi kan gelmiş mesela üç gün oldu hayız olur zira cumartesi ve pazar günü kan gelmemesi zarar vermez. Eğer bu hâtonun hayızı üç gün ise pazartesi gusledip namazı kılar. Ve eğer dört gün ise salı günü kan gelir [9] sonra kesilse salı günü gusledip namazı kılar. Böyle böyle hesap olunur. Her kaç gün müddeti olursa kan dâim akmak şart değildir. Ve nifâs dahi bunun gibidir hesap oluna. Ve dahî ma'lum ola ki hayız ile nifâs gören hâton şer'an cenâbet gibidir. Mesela namaz kılamaz ve oruç sahih olmaz. Ve oruç tutamaz lakin namazların kazası lazım gelmez ama oruç kazası farz ve lazımdır. Lakin bir hâton mesela öğle namazı vakti çıkmazdan evvel ikindi vaktine dek gusledip öğle namazının farzını kılacak vakitte kan kesilip temiz olsa bu hâtona farzdır ki gusledip öğlenin farzını kılmak. Eğer ihmal edip gusletmeyip kılmazsa bu namazı kaza etmek farz ve lazımdır. Ve sair hangi vakitte kan kesilse böyledir, böyle hesap oluna gaffet olunmaya. Ve dahi hayızda ve nifâsta olan hâtona Kur'an okumak ve mushaf ve âyet yazılmış şeyleri tutmak haram olur. Ve eriyle cima' etmek gerek hayızda ve gerek nifâsta haram olur. Ve tavaf etmek ve camilere girmek haram olur. Amma Allah Teâlâ'yı zikir ve tesbih ve tehlîl ve Rasulullah (sav)'a salavât-ı şerife ve e'üzü besmele, dua niyetiyle bunları işlemek gerek [10] cenâbet kimse ve gerek hayız ve gerek nifâsta olan insana câiz olur. Ve dahî hayız ve nifâsı kesilen hâton hiç te'hîr etmeyip hemen gusletmek ve namazı kılmak farz ve lazım olur ihmal etmeyeler. Eğer bir namazı vaktinde kılmayıp te'hîr ederse seksen kere üç yüz altmış bin sene cehennemde yanar. Zira Rasulullah (sav) böyle buyurdu.¹⁹ Ve hayız ile nifâsta olan hâtonlar eski libaslarını giymek lazımdır tâ ki erine güzel görünmeye sonra haram olan cimaya sebep olur. Belki hor libas ve hor suret ile erine görünmek lazımdır, haramdan ihtirâz edip kaçmak için. Ve dahî hayız ile nifâsta olan hatunlara müsz tehaptır ki namaz vakti geldikte abdest alıp kibleye karşı oturup namaz kılacak vakit miktarı Allah Teâlâ'yı zikir ve tesbih ve tehlil ve salavât-ı Rasûl (sav) okuyup dua etmek gayet büyük sevaptır. Zira namaza kendine istek gelip temiz oldukta namazı neşât ve istek ile kılmaya sebep olur, Halebî'de mezkûrdur. Ve dahi Mecâlis-i Rûmî'de Rasulullah (sav) "ان استغفرت الحائض في كل وقت كل صلاة سبعين مرة كتب لها الف ركعة و غفر لها سبعون ذنبا ورفع" "لها درجة واعطي لها بكل حرف [١١] من استغفارها نور وكتب بكل عرق في جسدها حج و عمرة" Yani bir hatun hayız vaktinde namaz vakti olunca abdest alıp kibleye karşı oturup yetmiş kere istiğfar ederse bin rekat nafile namaz sevabı yazılır ve yetmiş günahı mağfiret olur ve bir derece ref' olur ve okuduğu iftiğfar harfleri için kendine nur verilir ve her bir damarları için bir hac ve bir umre sevabı yazılır buyurdu, gaffet olunmaya.

Sekizinci Fası: İstihâza Kanının Hükümünü Beyân

Ma'lum ola ki istihâza kanı insanın burnundan gelen kan gibidir. Yani ancak abdest bozar, dâim akarsa şer'an özür sahibi olur. Beş vakit namaz için vakitler girdikte her bir namaz için abdest alır, gusül lazım gel

19 Hadis metinlerinde yaptığımız taramada böyle bir rivayete rastlayamadık.

mez. Ancak üstünü ve libaslarını hıfzeder ve namazı kılar ve oruç tutar ve tavaf eder ve Kur'ân okur ve mushaf ve âyât yazılmış şeyleri tutar ve camilere girmek ve eriyle cima' etmek caiz olur. Böylece ma'lum ola. “اما السقط” yani düşük eğer âzâlarından biri zâhir olursa saç ve burun ve el ve ayak gibi ol vakit ol hâtun sâhib-i [12] nifâs olur, câriye ise ümmü veled olur. Eğer bu âzâlardan biri zâhir olmazsa hayız müddeti kadar meks edip [:bekleyip] sonra gusledip namazını kılar. Eğer dem zuhûr ederse hayzının ekser müddetinden sonra dem-i istihâzadır fefhem [:anlaşılabilir].

Ve dahî hâtunlara mahsus tahareti beyân eder. Ma'lum ola ki insan parmağını on tarafına veyahut arka tarafına sokmak âfât-ı yed yani elin âfet ve günahlarından olup parmağını ön taraflarına veyahut arka taraflarına girmeden gayet sakınmak lazımdır. Mesela bir hâtun ere varıp kızlığı bozulmayıp lakin hâmile olsa sonra doğururken ebe hâtun parmağıyla kızlığını bozmak câiz olmadığından mum ile yâhut yumurta ile kızlığını bozup çocuğu böyle alacaktır. Tarikat şerhinde böyle beyân olmuştur. Dürer kitabından ve sâir kitaplarda taharet yani istincâ ederken erkeklere bir parmak ile taharet olursa câizdir. Ve hâtunlar iki parmaktan eksik ile taharet câiz değildir. Zira bir parmak olursa hâtunun ön tarafına parmak suhûletle girer korkusundan için iki parmaktan eksik tahareti câiz olmadı. Emir böyle olduysa hâtunlar gusledecek [13] vakitte tahâret alırken parmağını fercine sokup fercinin içini yıkamak farz değildir ve sokması haramdır. Bundan hazer edip sakınalar. Ferçlerinin dış tarafını yıkadıktan temiz olur. Amma bevlini yani sidiğini akıttıktan sonra fercinden meni çıksa tekrar gusül lazım gelmez. Böylece ma'lum olup haramları işlemeyeler ve ferçlerini kurcalamayalar, bundan gayet hazer edeler.

Dokuzuncu Fası: Farz Namazları Doğru ve Tamam ve Vaktinde Kılan Kimsenin Bir Miktar Sevabını ve Fâidelerini Beyân

Allah Teâlâ'ya iman edip namaz kılan insanlara cennetleri Mevlâ Teâla va'd buyurdu. Ve Resûlullah (sav) namaz dinin direğidir hangi insan namazı kılsa dini durur. Hangi insan namazı kılmazsa tahkîk-i dinini yıkmış olur. Ve bir hadis-i şerifte namazı zikir ve beyan edip buyurdu ki beş vakit farz namazlara devam edip tamam şartıyla ve farzlarıyla kılan kimse için âhirette büyük nurlar ve cennete girmeye şahidler olur. Ve cemî'i korkulardan necât ve selâmet olur. Ve namazı dâim kılmayıp da ya bazı kere kılar veya bazı kere kılmaz böyle kimse kıyamet gününde Kârûn ve Firavun ve Hâmân ve Übeyy b. Halef ile beraber olur diye [14] buyurdu. Ne'üzü billahi teâla, Halebî'de zikrolmuştur. Bu farz namazı dâim kılmayıp terk edenler hakkında çok hadis-i şerifler vardır. Yani dünyada ve ahirette zararları ve günahları çoktur. Ve tamam ve dâim kılanlara nice sevaplar ve ahirette nice fâideler ve menfaatler beyan olmuştur. İmdi namazı tamam ve doğru ve vaktinde kılanların ahirette sevap ve fâidelerini ve dünyada dahî menfaatlerini ve fâidelerini bir miktar beyân edelim tâ ki insanlar işitip namaza devam ve vaktiyle kılsınlar ve azâb ve korkulardan kurtulsunlar, Mevlâ Teâla tesirini halk eyleye âmin. Lâkin rica ederim bu abd-i âciz-i günahkâr ve kusurkâr kulunu hayır dua ile zikir ve yâd edeler. Ve diyeler Muhammed Emin b. Hasan kuluna ve anasına ve babasına ve üstadlarına iki cihanda selâmet ihsân eyleye deyû bu dua yeter. Amma sıdk ile cân-ı gönülden diyeler. Mevlâ böyle bize dua edenlere ve risâlelerimiz ile amel edenlere Mevlâ Teâla selâmet ve rıza-i şerifine muvaffak eyleye âmin. Ve dahî din karındaşlara vasiyyet ederim ki namazı öğrenip tamam vakitlerinde güzelce Mevlâ Teâla emrine imtisâl ve Resûlüne itaat Mevlâ'nın rızası için kılalar asla kazaya koymalar. [15] Ve kazaya kalmış ise onu dahî kılarlar. Kazaya kalmış namazları kaza etmek tariki [:yöntemi] *Mağfiret* risâlemde beyân olmuş onu okuyup amel edeler. Bundan sonra ma'lum ola ki namazı devam üzere Mevlâ'nın rızası için kılanların fâidelerini bir miktar beyân edelim.

Bunlar iki türlüdür: Bir türüsü dünyada ve bir türüsü ahirettedir. Amma dünyada olan fâideleri Mevlâ'nın ve Resûl'ün (sav) emriyle amel etmiş olur. Ve Mevlâ Teâlâ ve melekler ve cemî-i enbiyâlar ve rasûller

ve ulemâlar ve evliyalara ve sâlihler kendinden razı olur. Ve şeytana düşmanlık etmiş olur. Ve Mevlâ'ya yakın olur. Ve şeytandan uzak olur. Ve cennete yakın olur. Ve cehennemden uzak olur. Ve dünyadaki işleri kendine sühûletli ve kolay olur. Ve sâir ibadetleri kabul olur. Ve rızıkına ve kesbine ve kesesine ve ambarına ve ömrüne bereket olur. Ve dünya muhabbeti kalbinden çıkar. Ve ölümü unutmaz ölüm için hazırlanmaya sa'yî çok olur. Ve günahlardan tövbe etmeye muvaffak olur. Ve namaz kılmayanları sevmez olur. Ve namaz kılanları ve salih kimseleri sever olur. Ve cami-i şeriflere ve cemaatlara yürümeye sa'yî çok olur. Ve ulemaları çok [16] sever olur. Ve ilmi çok olmaya sebep olur. Ve âhiret ehli olan kimseler bunu sevmiş olurlar. Fâsık ve ahmak ve câhil kimseler bunu sevmez olur. Ve ölürken melekler yanına hazır olup cennet ehli kendini müjde ederler. Ve ölürken şeytanın şerrinden hıfzolur. Ve ruhu imân ile çıkar. Ve melekler cenazesine hazır olur. Mevlâ cümlemize böyle faydalı ameller nasip edip 'inde kabul eyleye. Ve rızasına cümlemizi muvaffak eyleye âmin.

Bundan sonra namaz kılanın âhirette bir miktar faydalarını beyân eder. Ruhu göklere, a'lâ makamlara çıkar. Ve melekler ruhuna ta'zîm ederler. Ve kabri cennet bahçesi olur. Ve kabrinde meleklerle cevabı âsân olur. Ve kabrinde şeytan şerrinden hıfzolunur. Zira şeytan kabre girip nûrânî şeklinde kabrin kenarında oturup من ربك diye melek sual ettiğinde şeytan eliyle kendini gösterip meyyiti dahî Mevlâ hızfetmezse şeytana işaret edip cevap vermese imanı gider ne'ûzu billah. Takiyy-i Birgivi rahimehullahi teâlâ *Cilâ-i Kulub*'ta bunu beyan eder. Ve kabri gözü gördüğü miktar geniş olur. Ve kabrinde namazı kendine refik olur. [17] Ve kabrinden kalktığı anda amel-i salih kendilerine Burak olur. Ve kabrinden kalktığı anda cennet libasları cennet bohçasıyla kabri yanında hazır olup hemen giyip Burak'ına binip dilediği yerlere uçarak arş-ı a'lâ altına gitse gerektir. Ve arş altında yiyip havz-ı nebimizden içer. Ve 'arasât meydanında çıplak olmaz ve susuz kalmaz. Ve 'arasât meydanında güneş altında kalmaz. Ve suâl yerlerine cevapları âsân olur. Ve defteri sağdan verilir. Mizanı sevap tarafından ağır gelir. Ve zebânîlerin elinden kurtulur. Sırat köprüsünden yıldırım gibi geçer. Cehenneme düşmeden halas olur [:kurtulur]. Ve cennete girip türlü nimetlerle müşerref olur ebedi cennette kalır. Ve cennetten Mevlâ'nın cemalini müşahede edip görür. Bu nimetler böyle ebedî olup bir dahî tükenmek ve ölmek yoktur. Mevâ cümlemize nasip eyleye âmin. Karındaşlar namaza devam edip güzelce kılmaya sa'y ve himmet edelim ve Mevlâ'dan istikamet isteyelim. Mevlâ Teâlâ cümleye istikamet ihsan eyleye âmin.

Onuncu Fasıl: Namazı Kılmayanlar yahut Yanlış Kılanların Zarar ve Afetlerini Beyan

Namazı kılmayanlar hakkında [18] Mevlâ Teâlâ keliminde فخلف من بعده خلف yani peygamberlerden sonra fena insanlar gelir. واضاعوا الصلوة namazı zayi edip hiç kılmazlar yahut yanlış kılarlar. واتبعوا الشهوات ve dahî nefisleri istek ettiklerine tabi olup helal haram bakmazlar. فسوف يلقون namazı kılmayıp nefislerine uyan insanlar ilgâ olup itilirler. غيا yani cehennem içinde bir dere veya bir kuyudur ateşi ve azabı şediddir. İbn-i Abbas (ra) buyurdu ki ol miktar şedîd azabı vardır ki cehennem azabına dayamayıp her günde bin kere cehennem, gayya cehenneminin hararetinden Allah Teâlâ'ya sığınır ne'ûzu billahi teâlâ. İşte namaz kılmayanları ve nefislerine uyup günah işleyenleri bu gayyâ cehennemine Mevlâ ilgâ eyleyecektir. Mevlâ cümlemizi hıfz eyleye. Dünya sıcağına dayanamadık bu cehenneme ne şekil tahammül edelim bir defa namaz terk etmeyelim. Tövbe edenleri Mevlâ Teâlâ kabul eder. Onun için buyurdu: امن و عمل صالحا الا tövbe edip imanı üzer sabit olup ve namaz kılıp amel-i salih işleyenler böyle cehenneme ilgâ olmazlar. فاولئك يدخلون الجنة cennetlere girerler. ولا يظلمون شيأ bunlara ecir ve sevap tamam verilir, asla zulüm ve gadirlik [19] olmaz. Ey karındaşlarım namaz kılmayanların nice korkular ve nice azapları vardır. Böyle ise bundan sonra namazı kazaya terk etmeyeler, namazı güzelce erbâbından öğrenip vakitleriyle kılarlar. Ve dahî Necâtü'l-Mü'minîn risalemde namazı tamamıyla beyân ettim. Kılmayanların günahlarını dahî onda beyân edip namazı öğrenip doğru ve tamam kılarlar. Ve namazı kılmayan kimselerin günahını anlayalar.

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد و اله و صحبه اجمعين

Manzume

Besmele hamdele ile bed eyledim kelâm
 Bütün peygamber ve müminlere olsun selâm
 Acep nedir senin özrün ki dönmez dünyadan yüzün
 Bakar doymaz ona gözün bâkî mülkün müdür dünya
 Dünyada yolcu gibi ol gözlesin iki gözün yol
 Tedarik üzre dâim ol aldatmasın seni dünya
 Bu dünya fânîdir fânî gelenler gittiler hani
 Geçmiş akrabalar hani gideriz onlara bir gün
 Gel ey insân-ı âciz sakın meyletme dünyaya
 Gidenlerden hisse alsan ki gittiler mezarına
 Gel olma dünyaya mağrûr gelenler olmadı makrûr [:kalıcı]
 Hem hilecidir bu dünya eder insanları mağrûr.
 Gel olma dünyaya hâvis [:hevesli] dünya dediğin bir kafes
 Kuş misaliyiz bir nefes kuş kafesten uçar bir gün
 Akar gözlerden yaş kanı götürürler başsız onu
 Hem ehlerinden döner yüzün biner de gidersin bir gün
 Hani senin anan atan dünyayı önüne katan
 Ölüm aklına gelmezken gidip mezarda yatan
 Neler geldi neler geçti bu fânî cihana
 Her gelenler gitmekte kimse bulamaz bahane
 Edersin akçasız hizmet alırlar malını elinden
 Gidersin kabre yalnız çevirirler yüzü senden
 Bu da akıl mıdır kişi gayr için çekersin zahmet
 Gidersin kabrine müflis edersin nefesine nikmet [:ceza vermek]
 Selâmet istersen kişi şer' üzre olsun her işi
 Mevlâsına ibadete geçirsın yaz ile kışı
 Rüya gibi cihana sakın meyledip aldanma
 Bâkî olan ahirette hem gidip rezil helak olma
 Her insan ölümü tadar gider mezarda yatar
 Mezar ya cennet ya cehennem elbet bunların birine yatar.
 Tefekkür eyle yâ insan ameller hangisi içindir
 Nefs ile şeytana uyma hep zararlar bundadır
 Bütün kalplere vesvese buna musırr [:ısrarcı] olur şeytan
 Dünyayı güzel gösterir bununla aldanır insan
 Sığın her dâim mevlâyâ altatmasın seni gurur
 Mevlam kerim tövbe makbul bununla eder kişi mağrûr
 Gel imdi gafletten uyan hem Azrâil gelmektedir
 Bir dakika zaman vermez alıp da gitmektedir

Buna kimse şüphe etmez dünyaya bâkîyim demez
Gaflet uykusuna yatmış ecel gelmeyince uyanmaz.
Dinle ey insan asılsız kelâm söylemem
Âlim, Kâdir, Kerîm Mevlâmdan gayrıya minnet eylemem
Ger istersen hakâikten beyân etmek dekâikten [:ince işler]
Hakikat haznesi muğlak miftâh iste Mevlâdan
Bütün muğlaklar miftâhı ancak Resûl-i ekremdir
Ona dâim biat eyle bütün dertlere şâfidir
Olursun Mevlâ'ya mürîd ki halifesidir mürşîd
Ona dâim biat eyle 'indellahta budur reşîd
Âşık isen durma mâşûka ol revân
Tarîk-i aşka seyreyle ki mürşittir sünnet ile Kur'ân
Gel ey insan insaf eyle aziz canına rahmeyle
Uyma nefis ile şeytana hem Rabbimden hayâ eyle
Selâmet yolu ikidir hakikatte ikisi birdir.
Biri Kur'ân biri sünnet fevz ü necât bunlardadır.
Gel ey insan mağrûr olma dost ile düşmanı tanı
Düşmanın nefis ile şeytan hem dünya ve insan şeytanı
Sakın bunları dost bilme mümkün oldukça buna uyma
Dostun Allah, Resulullah sakın bunlardan ayrılma
Gel imdi gafletten uyan hem dost ile düşmanı anla
Hem rahat edersin onda bulursun cennetü'l-a'lâ
Gel sıdk ile tövbe eyle ayrılma şer-'i şeriften
Olursun azaptan halâs mahrûm olmazsın cennetten
Dostunu edinen düşman âkıbet olacak pişman
Zerrece fayda vermez böylece nutk eyledi Kur'ân
İlâhî Mâlikü-l mülksün sendendir feyz ile tevfik
Sen hıfz eyle bu kulları hem tevfikine eyle refik
Yâ ilâhî fazlın ile nazm eyledim beyan ettim merâm
Fazlın ile kabul eyle bütün peygamber ve müminlere selam
Hamd u senâlar olsun sana yâ Hak Teâlallah
Bizi kıldın ümmet-i Muhammed'den kim oldur efdal-i Resulullah.
Temmet el-manzûme

SONUÇ

Oflu Mehmed Emin Efendi, hayatı hakkında ulaştığımız bilgilere göre Osmanlı'nın son döneminde yaşamış, Birgivi geleneğini takip eden, İslam'ın katı ve lafzi yorumunu ön planda tutan cerbezeli bir vaizdir. Medrese tahsilini geç yaşta tamamlaması ve hiçbir resmi görev almaması, geçimini ise beslediği ineklerin sütünü satarak ve yazdığı risalelerden elde ettiği gelirlerle sağlaması onu vaaz kürsülerinde biraz daha cesur hale getirmiştir. Yazmış olduğu sigara hakkındaki risalesi sebebiyle bu cesaretinin bedeli olarak takibata uğramış ve sürgün cezası yemiştir. Bu özelliklerine bakıldığında Emin Efendi için daha çok Cumhuriyet Türkiye'si'nin ilk yıllarında karşımıza çıkan sivil ulemanın selefi olduğunu söylemek mümkündür.

Emin Efendi'nin yazmış olduğu risaleler daha çok ibadet hayatına dair ilmihal bilgilerini konu edinmektedir. Çeviri yazımını yaptığımız risalesi de yine bir ilmihal konusu olan ve öğrenilmesi ve tatbikatı biraz daha zor olan hanımların özel hallerine dairdir. Dönemin şartlarını düşündüğümüzde kadınların din eğitimi konusunda erkeklere nazaran dezavantajlı konumda olması ve ibadet hayatlarını doğrudan etkileyen bir durum olması sebebiyle hayız ve nifas konusunu müstakil bir risalede ele alan müellif, herkesin anlayabileceği şekilde sade bir Türkçe kullanmıştır. Risalenin son kısımlarını ise İslam'daki en önemli ibadet olan namazın ehemmiyetine ayırmıştır.

Nihai olarak şunu söylemek gerekir ki yazma ve matbu halde kütüphane raflarında yer alan irili ufaklı bu tarz eserlerin gün yüzüne çıkarılması üzerinde oturduğumuz ilim ve kültür mirasının anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acluni, Ebü'l-Fida İsmail b Muhammed. *Keşfü'l-hafa*. thk. Abdu'l-Hamîd b. Ahmed b. Yûsuf b. Hendâvî. 2 Cilt. el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani. *Müsnedu el-İmam Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnâvud. 50 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2001.
- Albayrak, Haşim. *Oflu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2008.
- Begavî, Muhyissünne Ebû Muhammed el-Hüseyin b Mes'ud. *Tefsirü'l-Begavî*. 8 Cilt. Riyad: Daru Taybe, 1997.
- Birinci, Ali. *Tarih Yolunda: Yakın Mazînin Siyasî ve Fikrî Ahvâli*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001.
- Elmalı, Hüseyin. "Mehmed Emin Efendi, Oflu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. EK-2/221. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Elmalı, Hüseyin - Aydın, Mustafa. *Oflu Hoca'nın Sigara Manifestosu-Risaletu Mürşidi'l-İhvân fî Hakkî'd-Duhân*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Güven, Ömer. *Son Dönem Osmanlı İlmihalleri ve Necatü'l-Mü'minin, Usûl-i Akâid-i İslâmiyyede İlm-i Hâl-i Kebîr ve Amelî İlmihal Adlı Eserlerin Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Hadimi, Ebû Saîd Muhammed b Mustafa b Osman. *el-Berikatü'l-Mahmûdiyye fî şerhi't-Tarikati'l-Muhammediyye [ve's-şeriatî'n-nebeviyye fî's-sireti'l-Ahmediyye]*. 4 Cilt. Matbaatü'l-Halebî, 1348.
- Molla Hüsrev. *Dürerü'l-hükkâm Şerhu Gureri'l-ahkâm*. 2 Cilt. Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabî, ts.
- Osmanzâde Hüseyin Vassaf. *Sefîne-i Evliya*. 5 Cilt. İstanbul: Kitabevi, 2015.

- Peters, Rudolph. "Religious Attitudes towards Modernization in the Ottoman Empire. A Nineteenth Century Pious Text on Steamships, Factories and the Telegraph". *Die Welt des Islams* 26/1/4 (1986), 76-105.
- Şahin, Hanifi. "El-Hâc Muhammed Emin b. Hasan el-Ofî'nin Cihad Risalesi Bağlamında Siyasete Dair Görüşleri". *Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu I* (2016), 467-477.
- Yılmaz, Fetullah. "Ofllu Muhammed Emin Efendi'nin Fıkıhçılığı". *Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu I* (2016), 479-486.